

Eropalvelujen ja sovinnollisen yhteistyövanhemmuuden kehittäminen -työryhmä /
pj. Marjatta Karhuvaara**Palvelukuvaus**

Palvelu- Perheoikeudelliset palvelut Uudenmaan maakunnassa / isyyden selvittäminen / **ennakollinen**
kokonaisuuden **isyyden tunnustaminen neuvolassa ja isyyden selvittäminen lastenvalvojan luona**
nimi: EHDOTUS palvelujen järjestämiseksi Uudenmaan maakunnassa

Palvelun sisältö

Sosiaalihuollossa asiakkaalle tarjottavaa tukea kuvataan palvelutehtävinä ja niissä annettavina sosiaalipalveluina. Yksittäisten sosiaalipalvelujen kuvaamisen tulee perustua kansallisesti määriteltyyn sosiaalipalvelut -luokitukseen. **Isyyden selvittäminen** on sosiaalipalvelu, joka kuuluu palvelutehtävälukituksessa perheoikeudellisiin palveluihin. <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/tietojarjestelmalvelut/sosiaalihuollon-tiedonhallinta/palvelutuotannon-toiminnalliset-maarittelyt/sosiaalihuollon-palvelutehtavat-ja-sosiaalipalvelut>

Lainsäädännöllinen ohjeistus

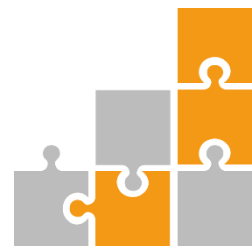
Isyyslaissa säädetään isyyden toteamisesta, vahvistamisesta ja kumoamisesta. Lastenvalvojan oikeuteen saada tietoja isyyden selvittämistä varten sovelletaan, mitä **sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa** säädetään: lastenvalvojalla on oikeus saada miehen henkilöllisyyden ja asuinpaikan selvittämiseksi tarpeellisia tietoja salassapitosäännösten estämättä myös äidin ilmoittaman miehen työnantajalta sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa tarkoitetun majoitustoiminnan harjoittajalta. Osana isyyden selvittämistä voidaan tarvita lääketieteellisiä isyystutkimuksia, joista säädetään **laissa oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta. Oikeusministeriön asetuksella** säädetään isyyden selvittämiseen, tunnustamiseen, oikeudenomistajien suostumukseen ja isyyden vahvistamiseen liittyvistä asiakirjoista ja lomakkeista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vahvistaa käytettävien lomakkeiden kaavat. Erilaisia lomakkeita on tällä yhteensä 22 kappaletta.

Sosiaalitoimen palvelua käyttävät vanhemmat ovat myös sosiaalihuollon asiakkaita, ja **sosiaalihuollon asiakaslaki** asettaa reunaehdoja työskentelylle. Asiakaslain mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää sekä oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista. Asiakkaalla on myös tietojensaantioikeus joko henkilötietolain tai asianosaisena julkisuuslain nojalla.

Sosiaalitoimen työskentelyn tulee olla myös **hallintolain** mukaisten hyvän hallinnon oikeusperiaatteiden mukaista: palvelussa tulee toteutua yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, objektiviteettiperiaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojanperiaate.

Ennakollinen isyyden tunnustaminen neuvolassa

Isyyden tunnustaminen tehdään ensisijaisesti äitiysneuvolassa ennen lapsen syntymää. Tällöin ei edellytetä erillistä käyntiä lastenvalvojan luona lapsen syntymän

jälkeen. Äitiysneuvolassa ei kuitenkaan voida sopia yksinhuollosta, elatuksesta, tapaamisoikeudesta tai asumisesta. Näistä asioita sovitaan tarvittaessa lastenvalvojan luona lapsen syntymän jälkeen.

Mies antaa tunnustuksen isyydestä henkilökohtaisesti terveydenhoitajalle tulevan lapsen äidin läsnä ollessa ja äidin suostumuksella siinä neuvolassa, jossa äiti on asioinut. Myös sopimus tulevan lapsen yhteishuollosta voidaan allekirjoittaa neuvolassa isyyden tunnustamisen yhteydessä.

Neuvolasta isyysasian käsittely siirtyy lastenvalvojalle, ja sieltä edelleen maistraatin vahvistettavaksi. Ennalta tunnustettu isyys on mahdollista peruuttaa 30 päivän kuluessa lapsen syntymästä ilmoittamalla siitä lastenvalvojalle (ns. katumusilmoitus). Tämän määräajan jälkeen lastenvalvoja käsittelee asian, ja siirtää isyyden vahvistamisen maistraatin käsiteltäväksi. Maistraatti lähettää vahvistamispäätöksen suoraan vanhemmille. Maistraatti voi jättää isyyden vahvistamatta, jos on aihetta epäillä tunnustajan isyyttä. Kun isyys on vahvistettu, lastenvalvoja vahvistaa neuvolassa allekirjoitetun yhteishuoltosopimuksen, ja lähettää sen vanhemmille.

Isyyden selvittäminen lastenvalvojan luona

Lapsen syntymän jälkeen mies voi tunnustaa isyytensä lastenvalvojan luona, ja äitiä kuullaan tunnustamisen johdosta. Ennen tunnustamista käydään läpi tunnustamisen merkitys ja oikeusvaikutukset ja tapaamisella laaditaan kirjallisia asiakirjoja, jotka toimitetaan maistraattiin. Maistraatti toimittaa isyyden vahvistamista koskevan päätöksen suoraan äidille ja isyyden tunnustaneelle miehelle.

Jos isyys on epäselvä, isyydestä on mahdollista varmistua oikeusgeneettisillä tutkimuksilla, jotka tehdään lastenvalvojan tapaamisella. Myös lastenvalvojalla on oikeus edellyttää tutkimusten tekemistä. Näytteet lähetetään tutkittavaksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja tutkimustulos tulee lastenvalvojalle. Lastenvalvojan luona voidaan samalla sopia myös lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja elatuksesta.

Jos mies ei halua tunnustaa isyyttään, tai äiti ei halua selvittää asiaa, isyys voidaan selvittää ja ratkaista tuomioistuimessa. Isyyden selvittämisessä lastenvalvojalla on aktiivinen rooli ja laaja tietojensaantioikeus. Kanteen lapsen puolesta nostaa ja lapsen puhevaltaa tuomioistuimessa käyttää lastenvalvoja. Lastenvalvoja osallistuu prosessiin myös silloin, kun kanteen on nostanut mies, joka katsoo olevansa lapsen isä.

Äiti ei voi vastustaa isyyden selvittämistä, mutta lastenvalvojalla on oikeus tarvittaessa keskeyttää selvittäminen. Myös hedelmöityshoidon tuloksena syntyneen lapsen isyyden selvittäminen voidaan keskeyttää, jos nainen on saanut hoitoa yksin. Keskeyttämisestä tehdään muutoksenhakukelpoinen viranomaispäätös. Isyyden selvittäminen voidaan aloittaa uudelleen milloin tahansa. Myös uudelleenaloituksesta tehdään viranomaispäätös.

Tietyin edellytyksin lastenvalvojan luona voidaan selvittää myös aviolapsen isyys, ja aviomiehen isyys voidaan kumota toisen miehen tunnustuksella. Lastenvalvojan luona voidaan selvittää myös täysi-ikäisen henkilön isyys.

Isyyden selvittämiseen sisältyy myös velvollisuus selvittää lasten ja vanhempien tuen tarve ja ohjata perhettä tarvittaessa muiden palveluiden piiriin. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaiset ilmoitusvelvollisuudet koskevat myös lastenvalvojaa.

Isyyden selvittämisen prosessiin saattaa liittyä vaikeita ja monimutkaisia juridisia kysymyksiä sekä varsinkin kansainvälisissä tilanteissa työläitä selvitettäviä asioita.

Prosessiin liittyy eri vaiheineen myös hyvin paljon kirjallista ja toimistorutiineihin liittyvää työtä. Työryhmän näkemyksen mukaan olisi hyvä, jos lastenvalvojatyössä kaikissa toimipisteissä olisi käytettävissä osaavaa vakituista avustavaa henkilöstöä tämän tyyppisen työskentelyyn tueksi.

Palvelujen käyttäjät, käyttäjäryhmät

Palvelut on tarkoitettu isyyden selvittämistä haluaville erilaisissa tilanteissa:

- Mikäli äiti ja mies haluavat, että isyys tunnustetaan, palvelu on tarkoitettu heille yhteisesti
- Äiti ja isäehdokkaat voivat asioida lastenvalvojan luona myös erikseen. Virka-apuasioissa asiakkaana on vain toinen vanhemmista
- Aviopari voi yhteisesti pyytää lastenvalvojaa selvittämään myös aviolapsen isyyden
- Äiti, aviomies ja kolmas mies voivat yhdessä pyytää lastenvalvojalta aviolapsen ns. kumoavaa tunnustamista
- Jos tarvitaan isyystutkimuksia, lastenvalvojan käynnillä on mukana myös lapsi
- Jos lapsen isyys on aikanaan jäänyt vahvistamatta, voivat äiti, mies tai 15-vuotta täyttänyt lapsi laittaa asian uudelleen vireille milloin tahansa ottamalla yhteyttä lastenvalvojaan
- Täysi-ikäisenkin henkilön isyys voidaan selvittää ja tunnustaa lastenvalvojan luona, jos kaikki osapuolet näin haluavat

Asiakkuudet ovat pääosin kertakäyntejä. Joissain tilanteissa tarvitaan useampia käyntejä. Erityisesti kansainväliset isyysasiat vaativat useampia käyntikertoja.

Palvelujen käyttäjien määräytyminen

Palvelun lakisääteisyys

Sosiaalihuoltolain 14 § 2 momentin 13) kohdan mukaan isyyslaissa säädettyjen tehtävien järjestämisestä on huolehdittava kunnallisina sosiaalipalveluina.

Kuntien kesken järjestämisvastuu määräytyy isyyslain 5 §:n mukaisesti: Isyyden selvittää äidin kotikunnan lastenvalvoja. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, lapsen äiti on kuollut tai äidillä ei ole Suomessa kotikuntaa, isyyden selvittää kuitenkin lapsen kotikunnan lastenvalvoja tai, jos lapsella ei ole täällä kotikuntaa, sen kunnan lastenvalvoja, jossa lapsi oleskelee. Jos mies haluaa tunnustaa isyytensä, eikä isyyden selvittäminen kuulu minkään 1 momentissa tarkoitettun kunnan lastenvalvojalle, isyyden selvittää miehen kotikunnan lastenvalvoja. Jos isyyden selvittäminen ei 1 ja 2 momentin mukaan kuulu minkään kunnan lastenvalvojalle, isyyden selvittää Helsingin kaupungin lastenvalvoja.

Maakuntauudistuksen myötä järjestämisvastuu- ja toimivaltasäännökset on uudistettava vastaamaan muuttuvaa toimintaympäristöä. Työryhmä ehdottaa, että lähtökohtaisesti maakunnan asukkaat voisivat asioida missä tahansa maakunnan alueellisista toimipisteistä. Niitä tilanteita varten, joissa vanhemmat olisivat erimielisiä asioimispaikasta, toimipiste määräytyisi lapsen asuinpaikan perusteella. Valinnaisissa toimipisteissä asioiminen edellyttäisi kuitenkin toimivaa yhteistyötä ja tiedonkulkua neuvoloiden ja maistraattien kanssa, jotta asiakirjat ja asiakkaat neuvolasta sekä maistraatin ilmoitukset avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista ohjautuisivat oikeaan toimipisteeseen. Sähköisten järjestelmien kehittäminen tältä osin olisi välttämätöntä.

Palvelutarpeen selvittäminen

Mahdollisuudesta tunnustaa isyys ennakkollisesti kerrotaan lasta odottaville vanhemmille neuvolakäynnin yhteydessä. Heitä ohjeistetaan neuvolassa myös prosessin etenemisestä.

Isyyden selvittäminen on viranomaisaloitteinen prosessi. Lastenvalvoja saa maistraatilta tiedon kaikista avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista, ja jos isyyttä ei

ole tunnustettu neuvolassa, lastenvalvoja lähettää lapsen äidille kutsun isyyden selvittämiseen lastenvalvojan luona.

Asiakkaat ohjautuvat palveluun myös itse tai muun toimijan ohjaamana. Yhteydenottajana voi olla myös muu viranomainen tai toimija asiakkaan puolesta. Itse palvelussa ei kuitenkaan voi asioida asiakkaan puolesta, vaan palvelussa edellytetään henkilökohtaista asiointia. Asia voi tulla vireille myös virka-apuna toisesta kunnasta tai tai keskusviranomaisen kautta toisesta valtiosta.

Asiakkaan palvelun tarve selvitetään mahdollisimman tarkasti jo ajanvarauksen yhteydessä. Tällä pyritään varmistumaan siitä, että asiakas ohjautuu heti oikeaan palveluun ja saa tarvittavat ohjeet valmistautuakseen asiakastapaamiseen mahdollisimman hyvin. Palvelun tarve tarkistetaan ja tarkennetaan asiakaskäynnin aluksi.

Vaikuttavuus

Isyyden selvittämisen tarkoituksena on hankkia sellaisia tietoja, joiden nojalla isyys voidaan vahvistaa tai todentaa.

Isyyden selvittäminen tuo lapselle oikeuksia:

- lapsi saa sukulaisuussuhteet isäänsä ja isänsä puolen sukuun perintöoikeuksineen
- lapsella on mahdollisuus saada myös isä huoltajakseen
- lapsella on oikeus tavata isäänsä, jos lapsi ja isä asuvat erillään
- lapsella on oikeus saada elatusta isältään
- lapselle voidaan antaa isän sukunimi
- lapsi saa oikeuden mahdollisiin eläke- ja vakuutusetuksiin isänsä osalta.

Sidosryhmät ja kumppanuudet

Isyyden tunnustamisen ja selvittämisen prosessissa neuvolat, lastenvalvojat ja maistraatit toimivat kiinteässä yhteistyössä keskenään. Isyystutkimusten osalta myös THL on tärkeä kumppani osana prosessia. Isyysasian edetessä kanneasiaksi liittymäpinta muodostuu myös tuomioistuimeen.

Isyyden selvittämisen prosessissa tiedonhankinnan kannalta muut sosiaalihuollon toimijat ovat keskeisiä. Yhteistyön ja toimivaltakysymysten näkökulmasta tärkeimpiä sidosryhmiä ja kumppanuuksia ovat THL, muut kunnat, tuomioistuimet, oikeusaputoimistot, oikeusministeriö, ulkoasiainministeriö ja maahanmuuttovirasto.

Palvelulupaus

Työryhmä ehdottaa palvelulupaukseksi, että kirjallinen prosessi ennakkolisten tunnustamisten osalta hoidetaan välittömästi ns. katumusajan umpeuduttua, ja ensikäynti lastenvalvojan luokse pyritään tarjoamaan 2 viikon kuluessa yhteydenotosta.

Henkilöstö ja toimipisteet

Lastenvalvojan (nimikkeen) tehtäviksi määritellään lainsäädännössä erityisesti isyyden selvittämiseen liittyvät tehtävät.

Lastenvalvojan kelpoisuudesta on säädetty sosiaalihuoltolain 27 a §:ssä. Sen mukaan lastenvalvojan tehtävässä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on muu tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto voi olla esimerkiksi oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

Käytännössä sopimuspalveluissa työskentelee sosiaalityöntekijöitä, juristeja sekä muun ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Henkilöstön työkokemus vaihtelee suuresti. Henkilöstöllä on monipuolinen kielitaito ja vähintään vahva englannin kielen taito.

Lastenvalvojatyö isyysasioissa on varsin itsenäistä, mikä on sekä tyytyväisyyden aihe että haaste. Konsultointimahdollisuus erityistä osaamista vaativissa kysymyksissä toisi työryhmän näkemyksen mukaan vahvistusta ”yksintekemiseen”. Prosessiin liittyvien kirjallisten ja toimistorutiinitehtävien hoitamiseen toivottaisiin tukea avustavalta henkilöstöltä.

Haasteena erityisesti 2-kuntatyöskentelyssä koetaan erilaiset työkäytännöt ja osaaminen. Työryhmän ehdottama keskitetty johtaminen ja kehittäminen toisi parannusta nykykäytäntöön ja ennen kaikkea asiakkaille.

Ks. kysely

Resurssit

Ks. kysely

Hyvät käytännöt, kehittämissankkeet

Yhteistä prosessia neuvolan, lastenvalvojien ja maistraatin välillä on kehitetty ja kehittämistä tulee jatkaa.

Isyyslain uudistuessa joissakin kunnissa laadittiin toimiohjeita ja toimintamalleja erilaisiin uusiin vastaan tullessiin kysymyksiin ja tilanteisiin. Näitä on hyvä hyödyntää myös jatkossa.

Palvelujen yhdyspinnat ja yhteistyö muiden palveuiden kanssa sekä miten palvelujen integraatio toteutetaan

Ks. kohta sidosryhmät ja kumppanuudet.

Palvelun laatu Toiminnalliset ja taloudelliset mittarit

THL kerää isyyden tunnustamisen, selvittämisen ja vahvistamisen osalta vuosittain seuraavia tietoja:

- isyyden vahvistamiset yhteensä
- vahvistukset eriteltyinä neuvolassa tunnustetut/lastenvalvojan luona tunnustetut/tuomioistuimessa vahvistetut
- ns. katumusilmoitukset
- keskeyttämisspäätökset
- aviolapsen isyyden selvittämisspyynnöt

Joissakin kunnissa tilastoidaan myös asiakaskäyntien kävijämäärät sekä DNA-näytteiden lukumäärät

Ks. kysely

Osallisuus ja vaikuttaminen

Ks. päälomake

Kielelliset oikeudet

Ks. päälomake

Muutoksen mahdollisuudet ja muutokset asiakasnäkökulmasta

Isyyden selvittämiseen saattaa liittyä vaikeita juridisia kysymyksiä. Tasalaatuisten palveluiden ja yhtenäisyyden turvaamiseksi näissä asioissa tarvittaisiin työryhmän näkemyksen mukaan lisäkoulutusta, konsultatiivista tukea sekä erityisosaamista. Työryhmän ehdottomalla perheoikeudellisten palvelujen organisaatorakennelmalla tämä olisi mahdollista toteuttaa.

Virka-apuasioissa asiakkaana voi olla vain toinen vanhemmista. Työryhmän näkemyksen mukaan olisi kuitenkin hyvä, jos vanhemmat voisivat asioida yhdessä eri

asuinkunnista huolimatta. Maakuntauudistuksen myötä tähän toivotaan parannusta siltä osin kuin vanhemmat asuisivat saman maakunnan alueella.

Kunnissa on tällä hetkellä käytössä eri tietojärjestelmiä. Palvelun tasalaatuisuus ja se, että maakunnan asukkaat voisivat asioida missä tahansa toimipisteessä, edellyttää työryhmän näkemyksen mukaan tietojärjestelmien yhtenäistämistä. Tietojärjestelmien kehittäminen myös lastenvalvojalpalveluiden ja neuvolan yhteisen prosessin mahdollistamiseksi olisi ensiarvoisen tärkeää.

Sähköisten palvelujen kehittämistä myös maistraattien kanssa tulisi jatkaa.

Muutoksen uhat

Ks. päälomake

*Muut toiminta-
ympäristön
muutokset*

Lapsenhuoltolakia ollaan uudistamassa. Ehdotuksen mukaan isyytensä ennakkollisesti tunnustanut mies saisi lapsensa yhteishuoltajuuden automaattisesti, kun isyys on vahvistettu. Ehdotus olisi työryhmän näkemyksen mukaan omiaan vahvistamaan tasa-arvoista vanhemmuutta ja myös käytännön kannalta järkevä. Nykytilanteessa ennakkollisiin isyydentunnustamisiin liittyvät huoltosopimukset vahvistaa lastenvalvoja eikä tästä aiheutuva työmäärä ole vähäinen. Prosessiin liittyy myös eettisiä ja teknisiä ongelmia. Lähtökohtaisesti lastenvalvoja joutuu näissä tilanteissa arvioimaan lapsen huoltoa koskevan sopimuksen ”lapsen edun mukaisuuden” ilman mitään edellytyksiä tällaisen arvioinnin tekemiseen, koska lastenvalvoja ei tapaa vanhempia eikä lastenvalvojalla ole vanhemmista mitään tietoja. Neuvolassa allekirjoitettujen yhteishuoltosopimusten vahvistamiseen ei myöskään ole olemassa niitä varten laadittuja oikeusministeriön vahvistamia lomakkeita, mikä hankaloittaa työskentelyä.